

POSTANOWIENIE

29 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko

na posiedzeniu niejawnym 29 lutego 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J. N. i M. P.
przeciwko Banku spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 10 października 2022 r., I ACa 996/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz J. N. i M.P.
po 2 700 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych
za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia
pozwanej odpisu niniejszego postanowienia.**

UZASADNIENIE

Pozwana Bank spółka akcyjna w W. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 10 października 2022 r. Wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania uzasadniła wystąpieniem istotnych zagadnień prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.): 1) czy klauzule przeliczeniowe w umowie kredytu wyrażonego w walucie obcej (denominowanego) określają „świadczenia główne” stron tej umowy

w rozumieniu przepisu art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c., czy spełniają jedynie funkcję pomocniczą dla tych świadczeń i czy w tym drugim przypadku, ich eliminacja z treści umowy jako postanowień niedozwolonych jest równoznaczna z pozbawieniem umowy jej elementów przedmiotowo istotnych (*essentialia negotii*) prowadzącym do nieważności bezwzględnej umowy, czy też możliwe jest dalsze wykonywanie umowy pomimo usunięcia klauzul przeliczeniowych, m.in. ze względu na naturę stosunku jaki powstaje na gruncie umowy kredytu denominowanego?; 2) czy postanowienia umowy kredytu denominowanego określające zasady przeliczeń kursowych (tzw. klauzule przeliczeniowe), na gruncie umowy o kredyt denominowany, w której kwotę kredytu stanowi określona kwota w walucie obcej są tożsame (mogą być utożsamiane) z waloryzacją umowną, o której mowa w art. 358¹ § 2 k.c.?; 3) czy w przypadku uznania przez sąd rozpoznający sprawę, że postanowienia umowy o kredyt denominowany w walucie obcej normujące klauzulę denominacyjną mają charakter niedozwolony, sąd ten będzie uprawniony do unieważnienia umowy kredytu dopiero w przypadku jeżeli nie da się w inny sposób utrzymać umowy w mocy przywracając równowagę kontraktową stron i w efekcie uczynić sankcję dla przedsiębiorcy proporcjonalną?; czy w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej umowa ta powinna wiązać strony w pozostałym zakresie i czy w celu ustalenia powyższego powinno się dokonać weryfikacji możliwości dalszego trwania umowy na moment orzekania, względnie zaistnienia sporu?; 4) czy w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie wiąże konsumenta, możliwe jest przyjęcie, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa?

Skarżąca powołała się również na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódki wniosły o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno przede wszystkim być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materialnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie, ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (zob. m.in. postanowienia SN: z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07, i z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Skarga kasacyjna powyższych wymogów nie spełnia. Przedstawione w jej uzasadnieniu wątpliwości związane z wykładnią prawa oraz powołane problemy interpretacyjne były przedmiotem wypowiedzi judykatury Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki SN: z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1075/22; z 31 marca 2023 r., II CSKP 775/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 943/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Skarżąca nie wykazała, że zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tych poglądów, zatem brak jest interesu publicznego w przyjęciu skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. np. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK

242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 943/22). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreśla się również, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu głównego przedmiotu umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Bogdan Matei i Ioana Ofelia Matei przeciwko SC Volksbank România SA, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Jean-Claude Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 33, i z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy-konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary, pkt 48, i z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, pkt 44, i wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało już wyjaśnione, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Postanowienie te kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, przez uzależnienie wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od wyłącznej decyzji banku. Zarówno

przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Przyjęcie przez Sąd *meriti*, że kwestionowane postanowienia umowne są abuzywne oznacza, że są one od samego początku dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy, skoro nie udzielił on świadomej zgody na te klauzule, przywracając ich skuteczność z mocą wsteczną (uchwała składu siedmiu sędziów SN – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56).

W wyroku z 29 kwietnia 2021 r. (C-19/20, Bank BPH S.A.), Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzekł, że wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że z jednej strony nie stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, w wypadku gdy odstraszający cel tej dyrektywy jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe regulujące korzystanie z niego, o ile element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. Z drugiej strony przepisy te stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty.

W orzecznictwie przyjmuje się, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoi on na przeszkodzie wypełnianiu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym.

Stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku w umowie powinno skutkować przywróceniem sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej powinien się znajdować, w przypadku braku takiego warunku. W takim wypadku nie można zastąpić kursu z tabeli żadnym innym kursem notowania franka szwajcarskiego do złotego, w tym średnim kursem ogłaszany przez NBP (zob. wyroki SN: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21), a co więcej w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że brak jest takich przepisów dyspozytywnych (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, i z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Sąd Najwyższy wypowiadał się już również co do niedopuszczalności zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 69 ust. 3 pr. bank., wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) albo art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22). Z kolei celem waloryzacji świadczenia uregulowanej w art. 358¹ § 2 k.c. jest przeciwdziałanie skutkom zmiany siły nabywczej pieniądza, nie zaś doprecyzowanie treści postanowień umownych stron (zob. wyrok SN z 16 lutego 2021 r., III CSKP 29/21, i postanowienie SN z 28 marca 2023 r., I CSK 2210/22).

Wylimitowanie z umowy abuzywnych postanowień rodzi zatem konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Odpowiedź jest przecząca, jeżeli na skutek eliminacji niedozwolonych postanowień, zawartych w umowie stron, określających zasady przeliczania udzielonego kredytu na złotówki i rat kredytobiorcy, nastąpi taka jej deformacja, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron (zob. wyrok SN z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Wynika to z faktu, że abuzywne postanowienie podlega wyłączeniu bez jednoczesnego wprowadzenia w jego miejsce tożsamego mechanizmu, i w konsekwencji eliminacji abuzywnego postanowienia zachodzi niemożność rozliczenia umowy – brak jest bowiem możliwości określenia wysokości głównego zobowiązania stron.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że skutkiem eliminacji klauzul przeliczeniowych w umowie kredytu denominowanego do waluty obcej, nie jest możliwe utrzymanie takiej umowy w mocy ani jako umowy kredytu walutowego w CHF (zob. wyroki SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22),

ani jako umowy, w której kwota kredytu wyrażona byłaby w złotych polskich (wyrok z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że jeżeli na skutek wyeliminowania klauzuli przeliczeniowej w umowie kredytu denominowanego do waluty obcej nie jest możliwe ustalenie kwoty, którą bank powinien oddać do dyspozycji kredytobiorcy, umowa taka nie może wiązać stron w pozostałym zakresie. Oznacza to, że brakuje w niej niezbędnego elementu konstrukcyjnej umowy i niemożliwe jest jego uzupełnienie. Sytuacja w takim wypadku byłaby więc w praktyce zbliżona do tej, która powstała w razie przyjęcia nieważności lub bezskuteczności umowy kredytowej (zob. wyroki SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, i z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w orzecznictwie i na czym rozbieżność ta polega. Niezbędne jest powołanie orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie wyjaśnienia, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika oraz z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., niezbędne jest wykazanie związku między wykładnią prawa, oczekiwaną od Sądu Najwyższego, a wynikiem postępowania kasacyjnego (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14; z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

Skarga kasacyjna powyższych wymogów nie spełnia. Uzasadnienie tej przyczyny kasacyjnej ogranicza się do powołania się na istnienie „istotnych rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych na gruncie podobnych konstrukcyjnie umów jak w sprawie niniejszej”. Skarżąca nie wskazała natomiast przepisów prawa procesowego lub materialnego, których wykładnia budzi wątpliwości i wymaga zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy. Pomija też liczne i

wyczerpujące wypowiedzi Sądu Najwyższego z lat 2020-2022, dotyczące przedstawionej problematyki.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie znajdując również okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

(r.g.)